ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН

Ўзбекистон тумани

2025 йил 7 январь

Узбекистон туманлараро иктисодий И.С.Турсунов суди судьяси Ш.Умаровнинг суд мажлиси котиблигида, Фарғона вилоят фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши, кенгаш аъзоси "Абдумалик ота" фермер хўжалиги манфаатида, жавобгар "Beshariqlik paxtakorlar kooperatsiyasi" ICHKдан 160154000 сўм асосий қарз, 24023000 сўм жарима, 67905296 сўм пеня ва 37500 сўм почта харажати ундириш тўгрисидаги бўйича ишни, даъвогар фермер хўжалиги рахбари даъво аризаси Д.Абдумаликов (паспорт асосида)нинг иштирокида, суд Ўзбекистон туманлараро иктисодий суди биносида, очик суд мажлисида кўриб чикиб, қуйидагиларни

АНИКЛАДИ:

Иш хужжатларига қараганда, "Абдумалик ота" фермер хўжалиги фермер хўжалиги (бундан буён матнларда — даъвогар деб юритилади) ва Beshariqlik рахтакогlar kooperatsiyasi" ІСНК (бундан буён матнларда — жавогар деб юритилади) ўртасида 2024 йил хосили учун бошокли дон харид килиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган бўлиб, ушбу шартномаларга асосан даъвогар жавобгарга дон махсулотларини етказиб бериши, жавобгар етиштирилган махсулотларни қабул қилиш ва унинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Қайд этилган шартнома буйича даъвогар жавобгарга ғалла бошоқли дон маҳсулотини етказиб бериб, шартнома мажбуриятини бажарган булсада, жавобгар топширилган бошоқли дон ҳақини тулиқ туламаган.

Шу сабабли, Фарғона вилояти фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши, даъвогар манфаатида судга даъво такдим этиб, жавобгардан 160154000 сўм асосий қарз, 24023000 сўм жарима, 67905296 сўм пеня ва 37500 сўм почта ҳаражати ундиришни сўраган.

Кенгаш вакили судга ариза киритиб, ишни ўзининг иштирокисиз кўриб чикишни сўраган.

Жавобгар ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли равишда хабардор қилинган бўлса-да, унинг вакили суд мажлисига келмади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнларда — Иқтисодий процессуал кодекси деб юритилади) 170-моддасининг учинчи қисмига кўра, ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли равишда хабардор қилинган жавобгар иқтисодий суднинг мажлисига келмаса, низо унинг йўқлигида ҳал қилиниши мумкин.

Жавобгар ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли равишда хабардор қилинган бўлса-да, унинг вакили суд мажлисига келмаганлиги боис, суд низони жавобгарни иштирокисиз ҳал қилиниши мумкин деб топади.

Даъвогар рахбари суд мажлисида кўрсатма бериб, жавобгарнинг тарафлар ўртасида 2024 йил февраль ойида фьючер шартномаси тузилганлигини, шартномага асосан даъвогар томонидан 207257000 сўм дон махсулотлари етказиб берилганлигини, ўз навбатида жавобгар томонидан ҳам бўнак пул маблағлари ва маҳсулотлари берилганлигини, бирок жавобгар буғдой ташиш харажатлари учун 2568000 сўм маблағни асоссиз чегирганлигини, сабаби шартномада ташиш харажатлари жавобгар ҳисобидан амалга оширилишига келишилганлигини, қолаверса ташиш харажатларига фермер хўжалиги наҳд пулда тўлов қилганлигини, шунингдек жавобгар олдида 2023 йил ҳосилидан 9576000 сўм қарздорлиги мавжуд бўлганлигини ўртадаги фарқ 160154000 сўмни ташкил этишини, шартномада якуний ҳисоб китоб 2024 йилнинг 1 сентябрь кунига белгиланган бўлсада, жавобгар тўловларни амалга оширмасдан келаётганлигини баён қилиб даъвони қаноатлантиришни сўради.

Суд, даъвогар вакилининг тушунтиришларини тинглаб, иш материалларини ўрганиб чиқиб, далилларни текшириб, қуйидаги асосларга кўра, даъвони қисман қаноатлантиришни лозим деб топди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддасига кўра, ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қонунда тақиқланмаган барча усуллар билан ҳимоя қилишга ҳақли.

Хар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда ҳолис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (бундан буён матнларда — Фуқаролик кодекси деб юритилади)нинг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Фукаролик кодексининг 465-моддасига кўра, Контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг хакини шартлашилган муддатда муайян бахода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланган бўлмаса ёки у мажбурият моҳиятидан келиб чиқмаса, контрактация шартномасига нисбатан маҳсулот етказиб бериш шартномаси тўғрисидаги қоидалар, тегишли ҳолларда эса давлат эҳтиёжлари учун товарлар етказиб беришга доир давлат контракти тўғрисидаги қоидалар қўлланади.

Иш ҳужжатларидан аниқланишича, даъвогар ва жавобгар ўртасида 2024 йил 28 февраль кунида электрон тартибда бошоқли дон харид қилиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган.

Мазкур шартноманинг 1.2-1.3-бандларига кўра, даъвогар жами 143,2 тонна бошокли дон махсулотини жавобгарга етказиб бериш мажбурияти олган.

Ўз навбатида жавобгар мазкур фьючерс шартномасининг 2.4-бандига асосан Ўзбекистон Республикаси молия вазирлиги хузуридаги Қишлоқ хўжалигини давлат томонидан қўллаб қувватлаш Жамғармаси томонидан

давлат захираси учун етказиб бериладиган имтиёзли кредитларни Хўжаликка махсулот етиштириш харажатларини молиялаштиришга бўнак сифатида йўналтириш мажбуриятини олган.

Мазкур шартномага асосан даъвогар 2024 йил 29 июнь кунги 1-сонли хисоб фактура билан 93448184,48 сўм, 2024 йил 28 август кунги 2-сонли хисоб фактура билан 113687354,48 сўмлик дон махсулотлари етказиб берилганлиги ишончнома ва юк хатлари билан ўз исботини топади.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 3.4-бандида Тайёрловчи Хўжаликдан харид қилинадиган бошоқли дон учун якуний ҳисоб китоблар ҳосил йилининг 1 сентябрь кунига қалар тўлиқ амалга оширилади деб белгиланган.

Бироқ жавобгар томонидан туловлар тулиқ амалга оширилмаган.

Тарафлар ўртасида 2024 йил 1 октябрь кунида тузилган ўзаро солиштирма далолатномада даъвогарнинг 157586000 сўм ҳақдорлиги мавжудлиги қайд этилган.

Бироқ ушбу солиштирма далолатномада кўринишича жавобгар буғдой ташиш харажатлари учун 2568000 сўм маблағни чегирганлиги кўрсатилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 3.5 бандида ташиш харажатлари жавобгар томонидан амалга оширилиши белгиланган.

Шу боис суд солиштирма далолатномада 2568000 сўм маблағни ташиш харажатларига асоссиз киритган деб ҳисоблайди.

Бу ҳолатда даъвонинг 160154000 (157586000+2568000) сўм асосий қарз ундириш талаби асосли бўлиб қаноатлантирилиши лозим.

Бундан ташқари, даъвогар жавабгардан 67905296 (160154000*0.4%=640616*106=67905296) сўм пеня ундиришни сўраган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4.2-бандига кўра, Тайёрловчи хўжаликка тўлов муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0.4 % микдорида, бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 %дан ортик бўлмаган микдорда пеня тўлаши белгиланган.

Фуқаролик кодексининг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда, мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

ФКнинг 326-моддасига мувофик, суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга ҳақли эканлиги белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 15.06.2007 йилдаги 163-сонли "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги Қарорининг 4-бандида "ФКнинг 326-моддасига мувофик суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек, кредиторнинг манфаатларини инобатга олиб, неустойка микдорини камайтиришга ҳақли" деб тушунтириш берилган.

Бу холатда, суд даъво талабининг пеня ундириш қисмини асосли деб ҳисоблайди, бироқ, жавобгар мажбуриятни бажаариш даражасини ҳамда кредиторнинг манфаатларини инобатга олиб, талаб қилинган пеня миқдорини 25 000 000 сўмга қадар камайтиришни лозим топади.

Бундан ташқари, даъвогар даъво аризада тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4,2-бандини асос қилиб, 24023000 сўм жарима ундиришни сўраган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4.2 бандида махсулот хакини тўлашдан асоссиз бўйин товлагани учун Тайёрловчи ўзи тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 15 фоизи микдорида Хўжаллика жарима тўлаши белгиланган.

Узбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 15.06.2007 йилдаги 163-сонли "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик қонун хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари хақида"ги Қарорининг 3-бандида агар шартномада битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани хам жарима, хам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса суд шуни эътиборга олиши лозимки, конунчиликда бошкача холларда назарда тутилмаган бўлса, даъвогар фақатгина бир шаклдаги неустойкани қўллашни талаб қилишга ҳақли.

Иш ҳолатларидан жавобгар маҳсулотлар учун тўловни кечиктирган бўлса-да, бироқ асоссиз бўйин товлаш ҳолати аниқланмади.

Бу холатда суд даъво талабининг 24023000 сўм жарима ундириш кисмини асоссиз деб хисоблаб, рад этишни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддасига асосан даъвогарнинг талаблари у судга мурожаат қилганидан сўнг жавобгар томонидан ихтиёрий равишда қаноатлантирилса, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли Қарорининг 3-бандида, фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шаҳслари ҳатти-ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш. Бунда даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмайди деб белгиланган.

Мазкур хукук нормаларидан келиб чикиб, даъвонинг 24023000 сўм кисми асосиз бўлганлиги учун даъвогардан шу сумманинг 2 фоизи 480460 сўм давлат божи ундирмасликни, даъвонинг 228059296 (160154000+67905296=228059296) сўм кисми асосли бўлганлиги сабабли жавобгардан шу сумманинг 2 фоизи 4561185,92 сўм давлат божи ундирилиши лозим бўлади.

Баён этилганларга кўра, суд даъвони қисман қаноатлантиришни, даъвогар фойдасига жавобгардан 160154000 сўм асосий қарз, 25 000 000 сўм пеня, 37500 сўм почта харажати ундиришни, даъвонинг қолган қисмини рад этишни,

жавобгардан Давлат бюджетига 4561185,92 сўм давлат божи ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларга асосан, суд Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 236, 333, 326, 457 ва 548-моддалари ва Иқтисодий процессуал кодексининг 170, 176, 177, 178, 179, 180, 186, 259, 262-моддаларини қўллаб,

КАРОР КИЛДИ:

Даъво қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "Beshariqlik paxtakorlar kooperatsiyasi" ІСНКдан даъвогар "Абдумалик ота" фермер хўжалиги фермер хўжалиги фойдасига 160154000 сўм асосий қарз, 25 000 000 сўм пеня, 37500 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

Жавобгар Beshariqlik paxtakorlar kooperatsiyasi" ІСНКдан Давлат бюджетига 4561185,92 сўм давлат божи ундирилсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргандан кейин ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал қилув қарори устидан бир ойлик муддатда белгиланган тартибда шу суд орқали Фарғона вилоят суди иқтисодий судлов ҳайъатига апелляция тартибида шикоят бериш (протест келтириш) мумкин.

Раислик қилувчи

И.С.Турсунов

